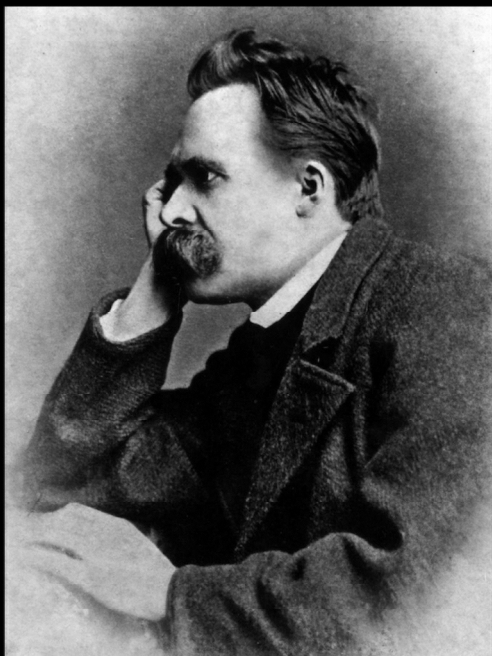

Friedrich
NIETZSCHE

Inhimillistä, aivan
liian inhimillistä (I)

Inhimillistä, aivan liian inhimillistä (I)

FRIEDRICH NIETZSCHE

Inhimillistä,
aivan liian inhimillistä (I)

Kirja vapaille hengille

Suomentanut
Risto Korkea-aho

2025

Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister ilmestyi vuonna 1878.
Toinen, johdattavalla esipuheella varustettu laitos *Menschliches,*
Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister. Erster Band. Neue Aus-
gabe mit einer einführenden Vorrede ilmestyi vuonna 1886.

© 2025 Korkea-aho, Risto

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9696-2

Omistettu Voltairelle
hänen kuolinpäivänsä 30. toukokuuta 1778
muistoksi.
[Ensimmäisestä laitoksesta 1878]

Tätä monologista kirjaa, joka sai syntynsä Sorrentossa eräänä talvikautena (1876–1877), ei annettaisi nyt julkisuuteen, ellei päivämäärän 30. toukokuuta 1878 läheisyys olisi aivan liian elävästi herättänyt toivetta osoittaa otollisella hetkellä henkilökohtaista kunnianosoitusta eräälle suurimmista hengenvapauttajista. [Ensimmäisestä laitoksesta 1878]

Esipuheen asemesta

»Ja lopulta näiden toimintaperiaatteiden yhteenvetona päätin luoda katsauksen erilaisiin toimiin, joita ihmisillä tässä elämässä on, koettaakseni valita itselleni parhaan. Haluamatta kuitenkaan sanoa mitään toisten ihmisten toimista ajattelin, että minun olisi parasta jatkaa sitä, mihin olin jo ryhtynyt – toisin sanoen varata koko elämäni järjenkäytön jalostamiseen ja mahdollisuuksieni mukaan edistyä totuuden tuntemisessa noudattaen metodia, jonka olin itselleni laatinut. Ryhdyttyäni käyttämään tätä metodia olen kokenut niin äärimmäistä tyytyväisyyttä, niin makeaa ja viatonta, etten uskonut sellaista voitavan edes saavuttaa tässä elämässä. Ja löytäessäni sen avulla päivittäin varsin merkittäviltä vaikuttavia totuuksia, joita toiset ihmiset eivät yleensä tienneet, mieleni sai tästä niin suurta tyydytystä, etteivät minua enää mitkään muut asiat liikuttaneet.»

Cartesiuksen latinasta.

[Ensimmäisestä laitoksesta 1878]

Esipuhe

1

Minulle on kyllin usein ja aina suuren hämmästyksen vallassa sanottu, että kaikissa kirjoituksissani on jotakin samaa ja tunnusomaista, »Tragedian synnystä» viimeksi julkaistuun »Erään tulevaisuuden filosofian alkunäytökseen» saakka: ne kaikki sisältävät, niin minulle on sanottu, pauloja ja verkkoja varomattomien lintujen pääntenoksi ja lähes alituisen huomaamattoman kehotuksen totunnaisten arvoarvointien ja arvostettujen tottumusten ympärikkääntämiseen. Kuinka? *Kaikkiko* vain – inhimillistä, aivan liian inhimillistä? Tämän huokauksen saattelemana lukija palaa kirjoituksistani, hänessä on herännyt eräänlainen kammo ja epäluottamus itse moraalia kohtaan, jopa kelpo kiusaus ja houkutus ryhtyä kerran pahimpien asioiden puolestapuhujaksi: jospa ne ovatkin vain pahimmin parjattuja? Kirjoituksiani on sanottu epäilyn kouluksi, sitäkin enemmän halveksunnan kouluksi, onneksi myös rohkeuden, jopa uhkarohkeuden. Totta puhuakseni minä itse en usko kenenkään koskaan katsoneen maailmaan yhtä syvän epäilyn vallassa, eikä vain ajoittaisena Paholaisen asianajajana, vaan yhtä paljon myös, teologisesti puhuen, Jumalan vihollisena ja haastemiehenä; ja ken arvaa jotakin niistä seurauksista, jotka kuuluvat jokaiseen syvään epäilyyn, niistä yksinäistymisen pakkasista ja peloista, joihin jokainen ehdoton *katseen erilaisuus* tuomitsee ihmisen, se ymmärtää myös, kuinka usein minä toipuakseni itsestäni, saadakseni ikään

kuin vähäksi aikaa unohtaa itseni yritin löytää jostakin suojan – jostakin ihailusta tai vihollisuudesta tai tieteellisyydestä tai kevytmielisyydestä tai tyhmyydestä; ja hän ymmärtää myös, miksi minun siellä, missä en löytänyt *tarvitsemaani*, täytyi keinotekoisesti pakottaa, väärentää, sepittää se itselleni (– ja mitä muuta ovat runoilijat milloinkaan tehneet? ja mitä varten kaikki maailman taide olisi olemassa?). Mutta mitä minä yhä uudestaan kipeimmin tarvitsin, lääkekuurikseni ja itseni kuntoon-palauttamiseksi, se oli usko siihen, että minä *en* ole ainoa laatuani, että on muitakin, jotka *näkevät* samalla tavalla kuin minä, – taianomaista aavistelua silmän ja halun sukulaisuudesta ja yhtäläisyydestä, lepoa ystävyyden luottamuksessa, kahdenkeskistä sokeutta ilman epäilyä ja kysymysmerkkejä, nautintoa etualoista, pintapuolisuuksista, läheisestä, lähimmästä, kaikesta missä on väriä, ihoa ja näennäisyyttä. Tämän seikan osalta eteeni ehkä voitaisiin kiikuttaa muistutukseksi monenmoista »taidetta», monenmoista hienompaa rahanväärentämistä: esimerkiksi, että minä tietoen tahtoen suljin silmäni Schopenhauerin sokealta tahdolta moraaliin, aikana, jolloin jo olin moraalin suhteen kyllin selvänäköinen; että samoin petin itseäni Richard Wagnerin parantumattoman romantiikan suhteen, ikään kuin se olisi alku eikä loppu; samoin kreikkalaisten suhteen, samoin saksalaisten ja heidän tulevaisuutensa suhteen – ja olisi ehkä vielä kokonainen pitkä lista sellaisia samoin-muistutuksia? – mutta vaikka tämä olisi kaikki totta ja hyvästä syystä eteeni kiikutettu, niin mitä *te* tiedätte, mitä *te voisitte* tietää siitä, kuinka paljon itsesäilytyksen oveluutta, kuinka paljon järkeä ja korkeampaa huolenpitoa sellaiset itsepetokset sisältävät, – ja kuinka paljon vääryyttä minä vielä *tarvitsen*, jotta yhä uudestaan saan sallia itselleni *oman* totuudellisuuteni ylellisyyden?... Riittää, minä elän vielä; eikä elämä kerta kaikkiaan ole mikään moraalin aivoitus: se *tahtoo* petosta, se *elää* petoksesta... mutta tässä minä jo taas aloitan ja teen sitä, mitä aina olen tehnyt, eikä totta? minä vanha immoralisti ja linnustaja – ja puhun epämoraalisesti, moraalin ulkopuolelta, »hyvän ja pahan tuolla puolen»? –

– Niin minä sitten taannoin tarpeen vaatiessa *keksin* itselleni myös ne »vapaat henget», joille tämä raskasmielisen-rohkea kirja nimeltä »Inhimillistä, aivan liian inhimillistä» on omistettu: sellaisia »vapaita henkiä» ei ole, ei ollut, – mutta siihen aikaan, kuten sanottu, minä tarvitsin heitä seurakseni, pysyäkseni hyvällä tuulella pahojen tuulien keskellä (sairaus, yksinäistyminen, vierasmaalaisuus, acedia, toimettomuus): urhoollisina kumppaneina ja kummituksina, joiden kanssa lörpötellään ja nauretaan, kun tekee mieli lörpötellä ja nauraa, ja jotka ajetaan hiiteen, kun he alkavat pitkästyttää, – vahingonkorvauksena puuttuvista ystäväistä. Että sellaisia vapaita henkiä *voisi* kerran olla, että meidän Eurooppamme huomisen ja ylihuomisen poikien joukosta tavataan sellaisia reippaita ja uhkarohkeita kumppaneita, ruumiillisina ja kouraantuntuvina eikä vain, kuten minun tapauksessani, utukuvina ja erakonvarjoleikkina: sitä voisin *minä* vähimmin epäillä. Minä näen heidän jo *saapuvan*, hitaasti, hitaasti; ja ehkä teen jotakin vauhdittaakseni heidän saapumistaan, jos kuvailen ennalta, millaisten kohtaloitten myötä, millaisia polkuja pitkin minä *näen* heidän kehkeytyvän ja saapuvan? – –

Voidaan arvata, että henki, jossa »vapaan hengen» tyyppin on määrä jonakin päivänä saavuttaa täydellinen kypsyys ja makeus, on kokenut ratkaisevan tapahtumansa *suuressa irtipääsystä* ja että sitä ennen se oli sitäkin enemmän kahlittu henki ja näytti nurkkaansa ja pylvääseensä ikuisesti sidotulta. Mikä sitoo lujimmin? mitä siteitä on lähes mahdoton katkaista? Korkean ja valikoidun lajin ihmisiä sitovat lujimmin velvollisuudet: tuo kunnioitus, joka kuuluu nuoruuteen, tuo arkuus ja herkkyyys kaiken vanhastaan kunnioitetun ja kunnianarvoisan edessä, tuo kiitollisuus siitä maaperästä, josta he

kasvoivat, siitä kädestä, joka heitä johti, siitä pyhäköstä, jossa he oppivat palvomaan, – itse heidän korkeimmat hetkensä sitovat heitä lujimmin, velvoittavat pysyvimmmin. Suuri irtipääsy tulee sellaisille kahlituille äkkiarvaamatta, kuin maanjäristys: nuori sielu järkyttyy pohjiaan myöten, se temmataan irti, temmataan sijoiltaan, – se ei itsekään ymmärrä, mitä on tekeillä. Sisäinen vimma ja viettymys vallitsee ja hallitsee sitä kuin käsky; siinä herää tahto ja toive lähteä pois, jonnekin, hinnalla millä hyvänsä; kiihkeä vaarallinen uteliaisuus tutkimattomaan maailmaan leimuaa ja lepattaa sen kaikissa aisteissa. »Mieluummin kuolema kuin elämä *täällä*» – niin kuuluu käskevä ääni ja viettelys: ja tämä »*täällä*», tämä »kotona» on kaikki, mitä se siihen saakka oli rakastanut! Äkillinen kauhu ja epäluulo siitä kohtaan, mitä se rakasti, halveksunnan salamanisku sitä vastaan, mitä se sanoi »velvollisuudeksi», kapinallinen, mielivaltainen, vulkaanisesti ryöppyävä kaipuu vaellukseen, vieraisiin maihin, vieraantumiseen, kylmentymiseen, raitistumiseen, jäätymiseen; rakkauteen kohdistuva viha, kenties pyhäinhäväistyksellinen sivallus ja silmäys *taaksepäin*, sinne missä se siihen saakka oli elänyt ja palvonut, ehkä häpeän hehku siitä, mitä se juuri on tehnyt, samalla riemu siitä, *että* se on sen tehnyt, humaltunut sisäinen riemuitseva väristys, jossa sille paljastuu voitto – voitto? voitto mistä? kenestä? arvoituksellinen kysymyksiä herättävä kyseenalainen voitto, mutta *ensimmäinen* voitto yhtä kaikki: – tällainen paha ja tuskallinen kuuluu suuren irtipääsyn historiaan. Se on samalla sairaus, joka voi tuhota ihmisen, tämä ensimmäinen itsenäisyyden, itsenäisten arvostusten voiman ja tahdon purkaus, tämä tahto *vapaaseen* tahtoon: ja kuinka paljon sairautta tuleekaan ilmi niissä villeissä kokeiluissa ja omituisuuksissa, joilla tuo vapautunut, tuo irtipäässyt tästä lähtien yrittää todistaa herruutensa olioiden yli! Julmana hän harhailee ympäriinsä, himoitsee kyltymättä; mitä hän saa saaliiksi, sen täytyy sovittaa hänen ylpeytensä vaarallinen jännitys; hän repii rikki sen, mikä häntä houkuttaa. Häijysti nauraen hän pyöräyttää ympäri kaikki oliot, jotka hän löytää verhottuina, joita jokin häveliäisyys on säästänyt:

hän kokeilee, miltä ne näyttävät, *kun* ne käännetään ympäri. Hänessä on mielivaltaa ja iloa mielivallasta, kun hän nyt osoittaa mielisuosionsa sille, mikä siihen saakka oli huonossa maineessa, – kun hän uteliaana ja koettelevana hiiviskelee kielletyimmän ympärillä. Hänen vimmansa ja harhailunsa – sillä hän vaeltaa rauhattomana ja vailla päämäärää kuin erämaassa – taustalla seisoo yhä vaarallisemman uteliaisuuden kysymysmerkki. »Eikö *kaikki* arvot voida pyöryttää ympäri? ja onko hyvä kenties pahaa? ja Jumala vain Paholaisen keksintö ja hienous? Onko kaikki ehkä pohjimmiltaan väärää? Ja jos olemme petettyjä, niin emmekö ole juuri siksi myös pettäjiä? eikö meidän *täydy* olla myös pettäjiä?» – sellaiset ajatukset johtavat ja viettelevät häntä, yhä kauemmas, yhä alemmas. Yksinäisyys ympäröi ja piirittää häntä, yhä uhkaavampana, kuristavampana, sydäntäpuristavampana, tuo kauhistava jumalatar ja mater saeva cupidinum – mutta kuka tänä päivänä tietää, mitä *yksinäisyys* on?...

4

Tästä sairaalloisesta yksinäistymisestä, näiden kokeiluvuosien erämaasta on vielä pitkä matka tuohon valtavaan ylitsevuotavaan varmuuteen ja terveyteen, joka voi käyttää sairauttakin tiedon välineenä ja ongenkoukkuna, tuohon *kypsään* hengen vapauteen, joka on samalla yhtä paljon itsehillintää ja sydämen kuria ja sallii tien moniin ja vastakkaisiin ajattelutapoihin –, tuohon ylenmääräisen rikkauden sisäiseen laaja-alaisuuteen ja valikoivuuteen, joka sulkee pois vaaran, että henki omilla teillään eksyisi ja rakastuisi ja jäisi johonkin nurkkaan päihtyneenä kököttämään, tuohon plastillisten, parantavien, jäljittelevien ja palauttavien voimien ylitsepursuvaan runsauteen, joka juuri on *suuren* terveyden merkki, tuo runsaus, joka antaa vapaalle hengelle vaarallisen etuoikeuden, luvan elää *kokeilevaa* elämää ja antautua seikkailuun: vapaan hengen mestarinetuoikeus! Välissä voi olla pitkiä toipumisen vuosia, vuosia täynnä monenkirjavia tuskallisen-lumoavia muodonmuutoksia, joita hallit-

see ja ohjastaa sitkeä *terveyden tahto*, joka usein jo rohkenee pukeutua ja naamioitua terveydeksi. Tässä on välitila, jota sellaisen kohtalon ihminen ei voi myöhemmin liikuttumatta muistella: siihen kuuluu kelmeä hieno valo ja auringonnonni, linnun-vapauden, linnun-näköalan, linnun-riehakkuuden tunne, jokin kolmas, jossa uteliaisuus ja herkkä halveksunta ovat yhtyneet. »Vapaa henki» – tämä viileä sana tekee tuossa tilassa hyvää, se lähes lämmittää. Hän ei elä enää rakkauden ja vihan kahleissa, ei myöntävänä, ei kieltävänä, vaan vapaaehtoisesti lähellä, vapaaehtoisesti kaukana, mieluiten poishiipivänä, väistytynä, menojaan menevänä, jälleen pois, jälleen ylös lentävänä; hän on valikoiva, niin kuin jokainen, joka keran on nähnyt valtavan paljon monenlaista *alapuolellaan*, – ja hänestä on tullut niiden vastakohta, jotka murehtivat asioita, jotka eivät koske heitä. Itse asiassa vapaata henkeä koskevat vastedes vain asiat – ja kuinka monet asiat! – jotka eivät enää *murehduta* häntä...

5

Askel pitemmälle toipumiseen: ja vapaa henki lähestyy taas elämää, tosin hitaasti, melkein vastahakoisesti, melkein epäluuloisesti. Hänen ympärillään tulee taas lämpimämpää, ikään kuin keltaisempaa; tunne ja myötätunto saavat syvyyttä, kaikenlaiset suoja- ja suojatuet pyyhkivät hänen ylitseen. Hänestä tuntuu melkein siltä, kuin hänen silmänsä vasta nyt olisivat avautuneet *läheisille asioille*. Hän on ihmeissään ja istuu hiljaa: missä hän oikeastaan *oli*? Nämä läheiset ja lähimmät asiat: kuinka muuttuneilta ne hänestä näyttävät! millaisen untuvan ja taian ne ovat tällä välin saaneet! Hän katsoo kiittolisena taakseen, – kiittolisena vaelluksestaan, kovuudestaan ja itsestä-vieraantumisestaan, kaukonäkymistään ja linnunlennoistaan kylmiin korkeuksiin. Kuinka hyvä, ettei hän ole hempeän tylsän nurkassa-nuhjaajan tavoin pysytellyt aina »kotona», aina »omilla sijoillaan»! hän oli *poissa sijoiltaan*: siitä ei ole epäilystäkään. Nyt hän vasta näkee itsensä –, ja mitä yllätyksiä hän siinä löytääkään! Mitä

koettelemattomia väristyksiä! Mitä onnea vielä uupumuksessakin, vanhassa sairaudessa, toipuvan repsahduksissa! Kuinka miellyttävältä hänestä tuntuukaan istua hiljaa kärsien, kehrätä kärsivällisyyttä, loikoa auringossa! Kuka ymmärtää hänen laillaan talvisen onnen, auringonläikät muurilla! He ovat maailman kiitollisimpia eläimiä, myös vaatimattomimpia, nämä jälleen elämään puoliksi palanneet toipilaat ja liskot: – heidän joukossaan on sellaisia, jotka eivät päästä luotansa ainoatakaan päivää ripustamatta sen laahuksen pääremeeseen pientä ylistyslaulua. Ja vakavasti puhuen: on perusteellinen *lääkekuuri* kaikkea pessimismii vastaan (tuota tunnetusti vanhojen idealistien ja valepukkien syöpähaavaa vastaan –) tulla näiden vapaiden henkien tavoin sairaaksi, pysyä hyvä tovi sairaana ja sitten vielä pitemmän, pitemmän ajan kuluessa tulla terveeksi, tarkoitan »terveemmäksi». On viisautta, elämänviisautta siinä, että määrää itselleen terveyttäkin vain pieninä annoksina pitkän ajan kuluessa.

6

Tuona aikana voi viimein tapahtua, vielä vallattoman, vielä vaihtelevan terveyden äkillisissä valoissa, että vapaalle, yhä vapaammalle hengelle alkaa selvitä tuon suuren irtipääsyn arvoitus, joka siihen asti oli odottanut hänen muistissaan hämäränä, kyseenalaisena, melkein koskemattomana. Pitkään hän tuskin uskalsi kysyä »miksi niin syrjässä? niin yksin? miksi luopua kaikesta, mitä ihailin? miksi luopua itse ihailustakin? miksi tämä kovuus, tämä epäluulo, tämä viha omia hyveitä kohtaan?» – mutta nyt hän uskaltaa ja kysyy ääneen ja myös kuulee jotakin vastauksen tapaista. »Sinun pitää tulla itsesi herraksi, myös omien hyveittesi herraksi. Aiemmin ne olivat sinun herrojasi; mutta ne saavat olla vain työkalujasi muiden työkalujen ohella. Sinun pitää tulla omien puolesta- ja vastaan-arvostelmiesi valtiaaksi ja oppia panemaan ne pois ja ottamaan ne jälleen takaisin, korkeamman päämääräsi mukaan. Sinun pitää oppia ymmärtämään perspektiivinen jokaisessa arvoarvioinnissa – ho-

risonttien siirtyminen, vääristyminen ja näennäinen teleologia ja kaikki mikä kuuluu perspektiiviseen; myös vastakkaisiin arvoihin liittyvä tyhmyys ja koko se älyllinen tappio, jolla jokainen arvostelma puolesta, jokainen arvostelma vastaan on maksettava. Sinun pitää oppia ymmärtämään *välttämätön* epäoikeudenmukaisuus jokaisessa arvostelmassa puolesta ja vastaan, epäoikeudenmukaisuus erottamattomana osana elämää, elämä itse perspektiivisen ja sen epäoikeudenmukaisuuden *ehdollistamana*. Ennen kaikkea sinun pitää omin silmin nähdä, missä epäoikeudenmukaisuus on aina suurin: siellä nimittäin, missä elämä on kehittynyt pienimmin, ah- taimmin, niukkimmin, alkeellisimmin eikä kuitenkaan voi olla pi- tämättä *itseään* olioiden päämääränä ja mittana eikä oman säilymi- sensä tähden salaa ja pikkumaisesti ja alinomaa murentamatta ja kyseenalaistamatta korkeampaa, suurempaa, rikkaampaa, – sinun pitää omin silmin nähdä *arvojärjestyksen* ongelma ja kuinka valta ja oikeus ja perspektiivin laajuus yhdessä kasvavat korkeuksiin. Sinun pitää» – riittää, nyt vapaa henki *tietää*, mitä »sinun pitää» käskyä hän on totellut, ja myös, mitä hän nyt *voi*, mihin hänellä vasta nyt – *on lupa...*

7

Niin vapaa henki ratkaisee tuon irtipääsyn arvoituksen ja päättyy, yleistämällä oman tapauksensa, päättelämään elämyksestään seuraa- vaan tapaan. »Niin kuin kävi minulle», hän sanoo itselleen, »niin täytyy käydä jokaiselle, jossa jokin *tehtävä* tahtoo ruumiillistua ja ”tulla maailmaan”.» Tämän tehtävän salainen valta ja välttämättö- myys vallitsee hänen yksittäisten kohtaloittensa vaiheissa ja piirteis- sä kuin tiedostamaton raskaudentila, – kauan ennen kuin hän itse on kiinnittänyt katseensa tähän tehtävään ja tietää sen nimen. Koh- talomme hallitsee meitä, vaikkamme vielä tuntisi sitä; tulevaisuus antaa säännön nykyisyydellemme. Jos otaksutaan, että *arvojärjestyk- sen ongelma* on se ongelma, jota meidän, meidän vapaiden henkien,

»Vakaumukset ovat totuudelle vaarallisempia vihollisia kuin valheet.»

Friedrich Nietzsche (1844-1900) *Inhimillistä, aivan liian inhimillistä* ilmestyi 1878. Tämä »erään kriisin muistomerkki» merkitsee käännekohtaa Nietzschen ajattelijakehityksessä: siinä jätetään jäähyväiset paitsi Schopenhauerille ja Wagnerille myös metafyyssiselle ajattelutavalle ylipäätään. Kriisin muistomerkki on siten samalla itsenäistymisen muistomerkki, myös tyyllillisesti, sillä tässä kirjassa Nietzsche ensi kerran tarttuu hänelle sittemmin niin tunnusomaiseen aforistiseen esitystapaan.

